

Småföretagsbarometern

Sveriges äldsta och största undersökning av småföretagarnas uppfattningar och förväntningar om konjunkturen • Hösten 2012

Swedbank och sparbankerna i samarbete med Företagarna

företagarna

Swedbank och
Sparbankerna

Småföretagsbarometern

Småföretagsbarometern mäter hur småföretagarna uppfattat det ekonomiska läget idag och inom den närmaste framtiden. Barometern omfattar företag med 1–49 anställda och baseras på telefonintervjuer som genomförs av TNS Sifo under oktober 2012. Samtliga barometrar och bilagor kan hämtas hem från respektive organisations hemsida på Internet.

SWEDBANK OCH SPARBANKERNA

Postadress: 105 34 Stockholm

Telefon: 08-585 900 00

Telefax: 08-585 935 40

Internet: www.swedbank.se

FÖRETAGARNA

Postadress: 106 67 Stockholm

Telefon: 08-406 17 00

Telefax: 08-24 55 26

Internet: www.foretagarna.se

Småföretagsbarometern

Småföretagsbarometern är i första hand en konjunkturundersökning som redovisar hur Sveriges småföretag uppfattar konjunkturen, tillväxtförutsättningarna och deras förväntningar om den närmaste framtiden. Underlaget för barometern utgörs av intervjuer med småföretag. Därmed är det företagarnas egna uppfattningar om konjunkturläget som kommer till uttryck i redovisade index för konjunkturen.

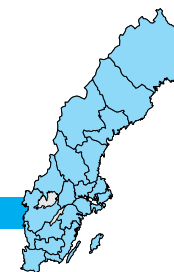
Undersökningen, som genomförts sedan 1985, omfattar denna gång 4 052 företag inom det privata näringslivet med 1–49 anställda. De läsare som är intresserade av undersökningsmetodik och diagram kan hämta hem materialet från respektive organisations hemsida.

Småföretagsbarometern produceras i samverkan mellan Swedbank och Företagarna. Jörgen Kennemar (Swedbank) är författare till denna rapport. Vid genomförandet av intervjuerna har TNS Sifo medverkat.

Det är vår förhoppning att Småföretagsbarometern på ett positivt sätt ska bidra till kunskapen om de små företagens betydelse för den svenska ekonomin.

Swedbank och Sparbankerna

Företagarna

Innehåll

Sammanfattning.....	3
Dämpad småföretagskonjunktur men fortsatt tillväxt.....	4
Fortsatt, fast svagare, ökning av orderingsgången	6
Tillfällig svacka i omsättningen.....	7
Småföretagen kan skapa nya jobb även i konjunkturedgången	8
Hygglig lönsamhet trots svagare konjunktur	9
Konjunkturläget i olika branscher.....	11
Fortsatt expansiva anställningsplaner i tjänsteföretagen	11
Fortsatt trög konjunktur för tillverkningsföretagen	13
Partihandeln starkast – detaljhandeln möter hård konkurrens.....	14
Optimistisk framtidssyn trots tillfällig svacka för exportföretagen.....	15
Tillväxthinder.....	17
Ökad oro för omvärldskonjunkturen	19
Lägre betyg om det aktuella konjunkturläget	20
Regional utveckling	22

Nettotal och konjunkturindikatorn

Nettotal: För att underlätta snabba svar på intervjufrågorna ställs frågorna så att de kan besvaras utan hjälp av bokföring eller annan statistik.

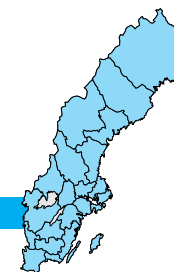
- ja eller nej
- större, oförändrad eller mindre

Svaren räknas om till procentandelar och företagen vägs samman efter antal anställda eller förädlingsvärde. För att underlätta tolkningen av de frågor som besvaras enligt b) redovisas ett uttryck som direkt anger den inträffade eller förväntade förändringens riktning och styrka. Skillnaden mellan procentandelen positiva svar (ökat/större) och negativa (minskat/mindre) benämns nettotal.

Konjunkturindikatorn: Nettotalen för beställningar, sysselsättning och omsättning läggs samman och bildar konjunkturindikatorn.

Sammanfattning

- Småföretagskonjunktoren fortsätter att dämpas för andra mätningen i rad. Den samlade indikatorn sjunker till 48 från 63 i våras. Det är en större nedgång än vad företagen förutsett, men avsevärt bättre än hösten 2008. Det finns en betydande optimism bland småföretagen där sex av tio företag ser goda expansionsmöjligheter. På ett års sikt väntas konjunkturindikatorn stiga till 52.
- Småföretagen fortsätter att bidra positivt till den svenska arbetsmarknaden, även om takten har dämpats sedan i höstas. Likväl de nästkommande tolv månaderna planerar vart fjärde företag att öka antalet sysselsatta och enbart 12 procent planerar för personalneddragningar. De mest expansiva anställningsplanerna finns i tjänstesektorn medan industrin räknar med att minska antalet anställda något.
- Orderingsgången har försvagats under sommaren och hösten men en majoritet av företagen uppvisar fortfarande en ökning i antalet nya order. Samtidigt har småföretagarna blivit mindre optimistiska om orderingsgången för nästa år jämfört med i vårbarometern.
- Konjunkturavmattningens effekter på småföretagens lönsamhet har hittills varit relativt begränsad. Mer än vart tredje företag anser att lönsamheten har förbättrats under det senaste året. Samtidigt är småföretagens bedömning om den aktuella lönsamhetsnivån i företaget relativt stabil sedan i våras. Närmare sex av tio företag anser att lönsamheten är på en normal nivå medan vart fjärde anser att den är lägre. Den relativt goda lönsamheten bör stärka motståndskraften i konjunkturavmattningen
- De största tillväxthindren för expansion är svag efterfrågan och utfattningen om höga arbetskraftskostnader. Brist på arbetskraft är alltså ett utbrett tillväxthinder för småföretagen trots den svagare konjunktoren. Det gäller i synnerhet de företag som ser expansionsmöjligheter där drygt vart femte företag anser att bristen på arbetskraft är det främsta tillväxthindret.

Dämpad småföretagskonjunktur men fortsatt tillväxt

I höstens Småföretagsbarometer sjunker den samlade konjunkturindikatorn, som är en summering av nettotalen beställningar, omsättning och beställningar, till 48 jämfört med 63 i våras. Det är en större nedgång än vad företagarna förutsåg hösten förra året då konjunkturindikatorn förväntades sjunka till 71.

Trots avmattningen visar barometern på betydande optimism bland småföretagen. Fyra av tio tror på ökad omsättning. Sex av tio ser goda möjligheter att expandera och vart fjärde företag planerar nyanställningar. Även om barometern på samtliga dessa punkter ligger lägre än under våren är det positiva signaler i det rådande konjunkturläget.

Avmattningen i konjunktoren kommer främst via en dämpad ökning av orderingången och av omsättningen medan sysselsättnings-tillväxten är relativt oförändrad. I stort sett samtliga delbranscher i Småföretagsbarometern uppvisar en lägre aktivitet jämfört med i våras. Den starkaste konjunktoren uppvisar tjänsteföretagen, med uppdragsverksamhet i spetsen, medan konjunktoren inom samfärd-sel, detaljhandel och tillverkningsindustrin är svagast.

Diagram 1: Konjunkturindikatorn för samtliga företag

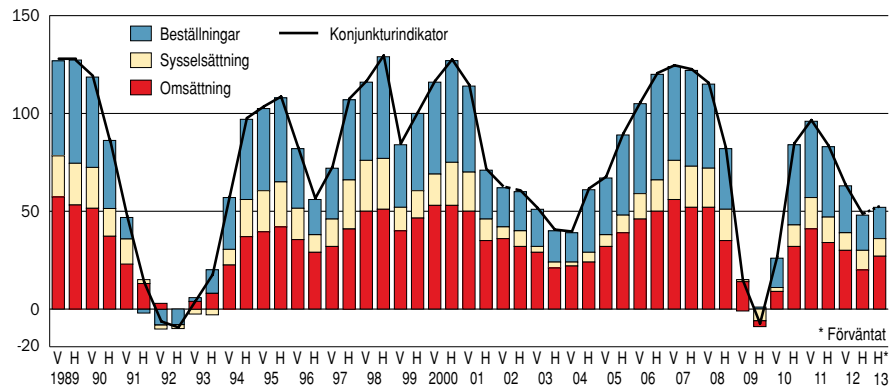
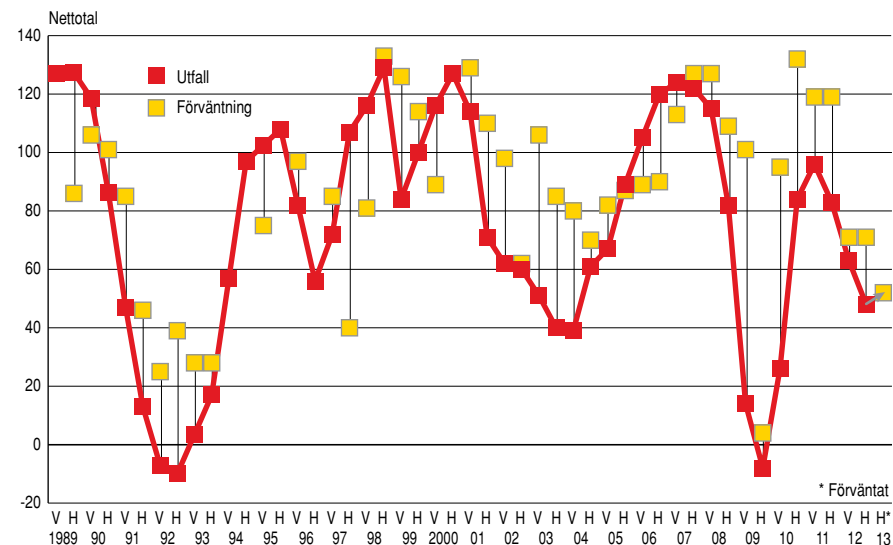
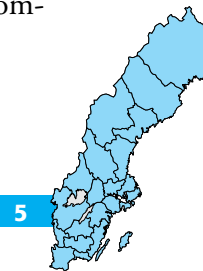

Diagram 2: Konjunkturindikatorn, utfall och förväntning

Baserat på småföretagarnas egna planer för de närmaste tolv månaderna kommer återhämtningen i konjunktoren att bli trögare än tidigare förväntat. Konjunkturindikatorn förutses stiga till 52 om ett år, vilket indikerar en fortsatt relativt positiv syn på konjunktoren, även om det är en tydlig nedjustering från 93 i vårbarometern. Om företagens planer förverkligas blir nedgången betydligt mindre än under hösten 2008. Den största omvärderingen har gjorts för orderingången. Detta är en avspeglning av en fortsatt svag konjunktur utan några entydiga tecken på starkare återhämtning. De största nedrevideringarna sedan våren har gjorts av småföretagen verksamma i den varuproducerande sektorn, där tillverknings- och byggföretag ingår. Även om konjunkturutsikterna är dämpade hos tjänsteföretagen är det alltså en övervikt av företagen som förutses en konjunkturförbättring om ett år, vilket också skulle vara positivt för den svenska arbetsmarknaden. Konjunkturosäkerheten är dock stor med risk för att tjänsteföretagen påverkas mer än förväntat av den svaga omvärldskonjunktoren.

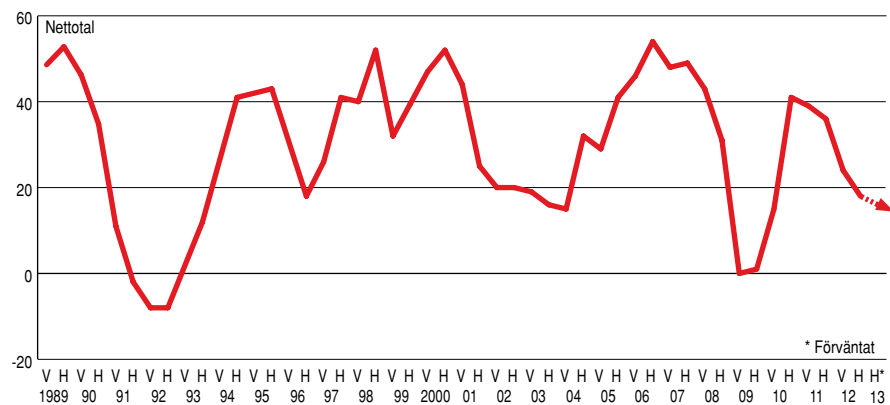
Fortsatt, fast svagare, ökning av orderingen

Orderingen till de svenska småföretagen har försvagats under sommaren och hösten. Fortfarande är det dock en övervikt av småföretagen som uppvisar en ökad ordergång, vilket tyder på att det svagare konjunkturläget under hösten hittills har haft en relativt begränsad effekt. Nedgången är därmed begränsad, inte minst vid en jämförelse med Konjunkturinstitutets barometrar, där försämringen i orderingen blivit påtagligt tydligare. Nettotalet föll med 6 indexenheter till 18 jämfört med 24 i vårbarometern, vilket är den lägsta nivån på över tre år.

I årets höstbarometer redovisar drygt vart tredje småföretag (36 procent) att antalet nya order hade ökat de senaste tolv månaderna, en nedgång från 40 procent i våras. En minoritet, nästan vart femte företag, uppger att antalet order har fallit under det gångna året, vilket är en mindre ökning från 16 procent i våras. Orderläget i småföretagen är såldes långt bättre jämfört med de nivåer som rådde under lågkonjunkturåret 2009 då tre av tio företag uppvisade en minskad ordergång.

Småföretagen är mindre optimistiska om den framtida ordergången jämfört med i våras, vilket sannolikt kan förklaras av den svaga globala konjunkturen och dess effekter på svensk ekonomi. Orderingen förväntas därför inte växa i samma takt som tidigare varför vårens optimistiska bedömningar har reviderats ned. Nettotalet bedöms sjunka från 18 till 16 vilket är en tydlig nedrevidering från i

Diagram 3: Beställningar, samtliga företag

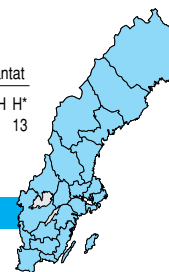
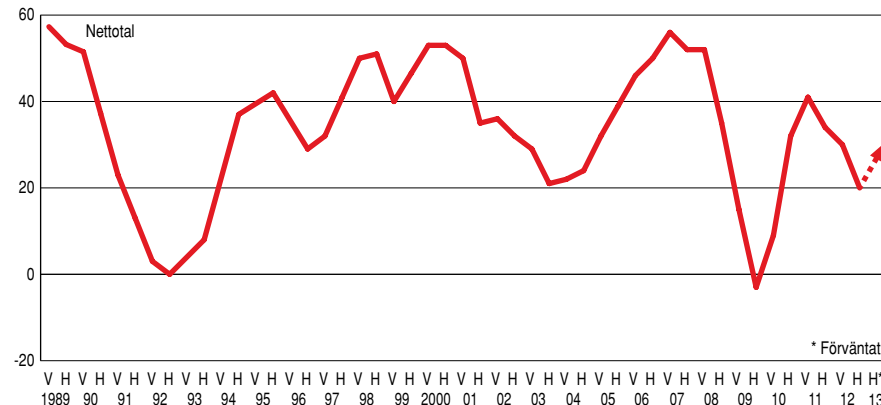
våras då planerna pekade på ett netttotal på 35. Andelen företag som förutser en ökad ordergång under nästa år har minskat från 40 procent i våras till 30 procent i höstens undersökning. Endast vart tionde företag bedömer att antalet order kommer att minska under motsvarande period vilket tyder på en relativt optimistisk syn om småföretagens möjligheter att möta den svagare konjunkturen.

Tillfällig svacka i omsättningen

Den svagare tillväxten i orderingen har ännu inte slagit igenom fullt ut i omsättningen. Fyra av tio företag redovisar en ökning av omsättningen, jämfört med vartannat företag i vårbarometern. Endast vart femte företag redovisar en minskad omsättning, vilket är ungefär samma andel som i våras. Det får betraktas som en låg andel inte minst när den globala och svenska ekonomin växer i en långsammare takt.

En större övervikt av företagen (43 procent) förutser en ökad omsättning under de kommande tolv månaderna jämfört med vart annat företag i våras, vilket trots allt får betraktas som en hög andel och en indikation om att företagen har ett relativt fördelaktigt orderläge. Alternativt så förutses en större neddragning i företagens orderstockar när antalet nya order förväntas växa i en långsammare takt. Nettotalet bedöms stiga från 20 till 27 vilket är en nedjustering från i våras då småföretagarnas expansiva omsättningsplaner ledde till ett

Diagram 4: Omsättning, samtliga företag

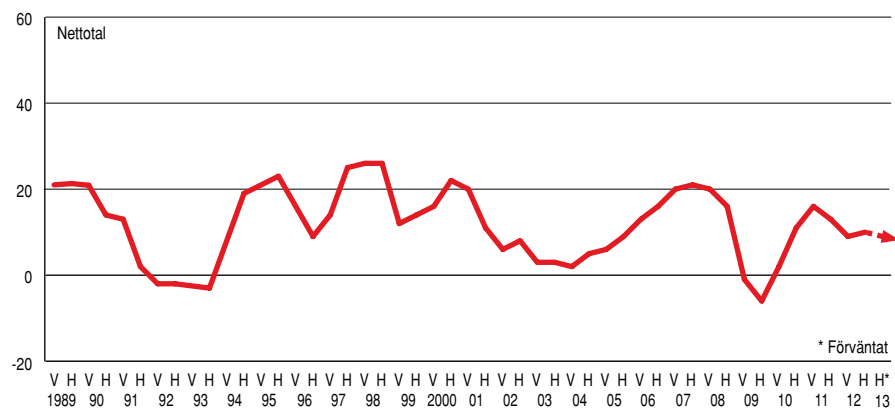
netttotal på 39. Men mot bakgrund av småföretagarnas mindre optimistiska bedömning om orderingången nästa år och en tilltagande priskonkurrens finns det en risk för att den förväntade omsättningsutvecklingen kan bli svagare än förväntat.

Småföretagen kan skapa nya jobb även i konjunkturedgången

Nyanställningarna i småföretagen har fortsatt under 2012, även om ökningstakten har dämpats i linje med den svagare konjunkturen. I höstens Småföretagsbarometer uppger vart fjärde företag att antalet sysselsatta har ökat under det senaste året medan 15 procent redovisar en personalminskning. Sammantaget innebär det att nettotalet stiger från 9 i vårbarometern till 10. Sysselsättningen i småföretagen har hittills under 2012 haft en bättre utveckling jämfört med de senaste föregående konjunkturavmattningarna, delvis på grund av expansionen i den privata tjänstesektorn. Under lågkonjunkturåret 2009 föll nettotalet för sysselsättningen till minus 5 men även jämfört med den mildare konjunkturavmattningen under inledningen av 2000-talet har sysselsättningen under 2012 uppvisat en starkare utveckling.

I den personalintensiva tjänstesektorn är det en övervikt av företagen som har utökat personalstyrkan under den gångna tolv månadersperioden. Sysselsättningsneddragningar har däremot varit mer vanligt förekommande i handelsföretagen där nettotalet blev negativt, vilket också belyser de stora branschskillnader som finns i höstens

Diagram 5: Sysselsättning, samtliga företag

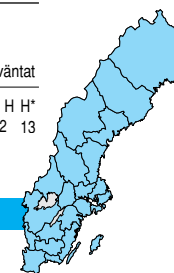
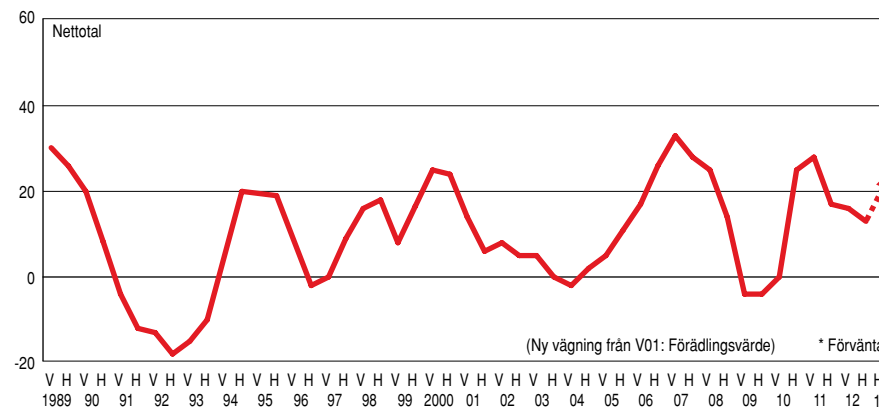
barometer. Samtidigt har de större småföretagen, 20–49 anställda, varit mer benägna att nyanställa jämfört med de mindre företagen, vilket också var fallet i våras.

Vart fjärde företag planerar att kunna öka antalet anställda. En majoritet av småföretagen, 65 procent, räknar med att kunna behålla personalstyrkan oförändrad det närmaste året, medan endast 12 procent planerar för personalindragningar. Sammantaget innebär det att nettotalet för sysselsättningen fortsätter att fluktuerar kring 10-strecket och som skulle innebära att småföretagen även under 2013 netto skapar nya arbetstillfällen. I våras bidrog en bättre tillväxt än förväntat i svensk ekonomi till expansiva nyanställningsplaner hos småföretagen och nettotalet för sysselsättningen steg till 19. Till viss del har inbromsningen i konjunkturen således lett till lägre anställningsplaner hos småföretag, jämfört med ett halvår sedan. En mer långvarig konjunkturavmattning innebär ökad risk för en svagare sysselsättningsutveckling, vilket skulle få negativa effekter på den svenska arbetsmarknaden där småföretagen svarar för en väsentlig andel av de nya arbetstillfällena.

Hygglig lönsamhet trots svagare konjunktur

Drygt vart tredje företag uppger en förbättrad lönsamhet under de senaste tolv månaderna jämfört med 22 procent som redovisar en försämring. Andelen småföretag med ökad lönsamhet pekar nedåt

Diagram 6: Lönsamhet, samtliga företag

sedan våren 2011 i linje med den avtagande tillväxten i orderingången och den lägre omsättningstillväxten. I årets höstbarometer sjunker nettotalet för lönsamheten till 13 jämfört med 16 i vårbarometern, vilket är en större nedgång jämfört med halvåret dessförinnan.

Stora branschvisa skillnader visar att konjunkturinbromsningen slår olika hårt. I den expansiva delen av den privata tjänstesektorn, såsom uppdragsverksamhet, visar närmare 40 procent av företagen ökad lönsamhet jämfört med för ett år sedan. Företag verksamma inom industrin och i handelssektorn är de branscher som har den svagaste lönsamhetsutvecklingen, där mer än tre av tio företag uppger en minskad lönsamhet.

Företagens bedömning om den aktuella lönsamhetsnivån tyder dock på en god motståndskraft i småföretagen vid en konjunkturförsvagning. Närmare sex av tio företag (58 procent) anser att lönsamheten i företaget är på en normal nivå, vilket är en marginell nedgång från i våras men alltjämt väsentligt högre jämfört med för två år sedan då motsvarande andel var 50 procent. Vart fjärde företag uppger att lönsamheten är lägre än normalt vilket är en oförändrad andel sedan i våras. Branschvisa skillnader finns inte minst i detaljhandeln som uppvisar en större andel företag där lönsamheten är på en lägre nivå än normalt.

Småföretagens syn om den framtida lönsamhetsutvecklingen får betraktas som alltjämt optimistisk med hänsyn till den osäkra omvärldskonjunkturen. Baserat på småföretagens egna bedömningar kommer lönsamheten att förbättras under det närmaste året. Drygt vart tredje företag anser att lönsamheten kommer att öka samtidigt som andelen som förväntar en lägre lönsamhet krymper från 22 till 16 procent. Det innebär att nettotalet stiger till 21. Det är dock en mindre optimistisk bedömning jämfört med i våras då nettotalet förväntades stiga till 30. Samtidigt kännetecknas småföretagens prisstrategier av återhållsamhet delvis på grund av en tilltagande priskonkurrens och ovilja att tappa marknadsandelar, vilket torde vara återhållande på lönsamheten. Drygt vart tredje företag planerar att höja sina försäljningspriser jämfört med vart annat företag för ett år sedan.

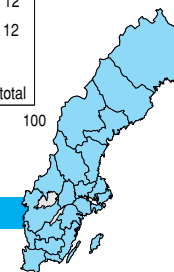
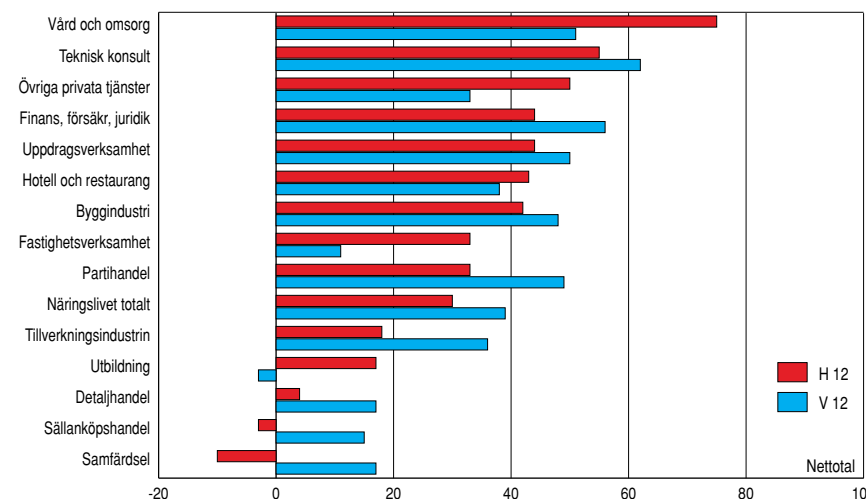
Konjunkturläget i olika branscher

Fortsatt expansiva anställningsplaner i tjänsteföretagen

De tjänsteproducerande företagen är den del av det privata näringslivet som hittills klarat sig bäst från konjunkturedgången. Den starkaste konjunkturen finns i den privata vård- och omsorgssektorn där konjunkturindikatorn nådde hela 75 jämfört med 51 för ett halvår sedan. Tekniska konsulter och andra företag inom uppdragsverksamhet uppvisar också en starkare konjunktur än genomsnittet för den tjänsteproducerande sektorn.

Konjunkturindikatorn för hela tjänstesektorn (exklusive beställningar) är i höstens barometer 45, vilket innebär en mindre nedgång från vårens 53. Det är en väsentligt mildare nedgång jämfört med konjunkturedgången under 2009 och 2000-talets början då IT-bubblan sprack. Inbromsningen i konjunkturen har hittills inte påverkat tjänsteföretagens nyanställningar i någon större utsträckning. Nettotalet för sysselsättningen steg till 21 från 15 i vårbarometern. Tre av tio företag uppger att de har fler anställda än för ett år sedan medan endast 9 procent har minskat antalet sysselsatta. Förutom en god, om än avtagande, efterfrågan kan företagens nyanställningar

Diagram 7: Konjunkturläget i olika branscher (indikatorn exkl. nettotalet för beställningar)

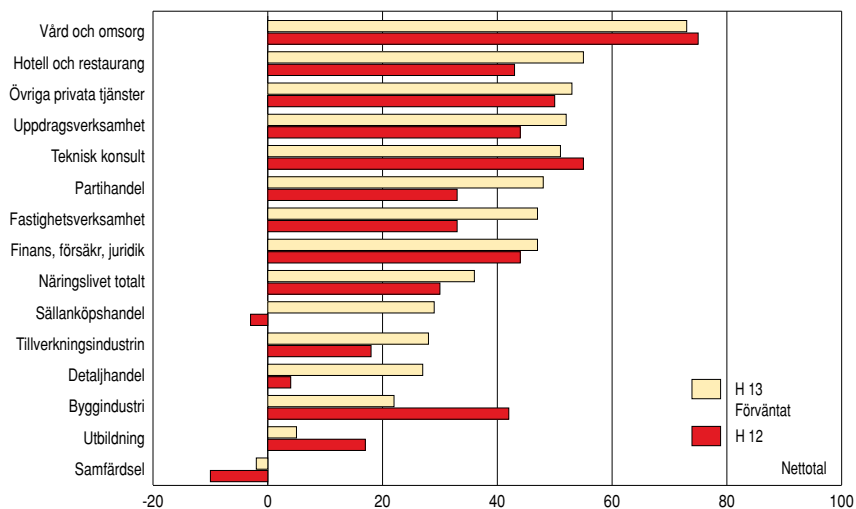

tyda på att det finns förväntningar om att den pågående konjunkturavmattningen är temporär.

De små tjänsteföretagens betydelse som sysselsättningskapande motor i svensk ekonomi har blivit allt viktigare. Baserat på Småföretagsbarometern har denna sektor stadigt visat en ökad sysselsättning (positiva netttotal) sedan inledningen av 1990-talet. Förutom framväxten av nya företag drivs sysselsättningstillväxten i tjänsteföretagen av dynamiska förändringar såsom, globalisering, avregleringar och outsourcing. Tekniska konsulter och företag inom hälsa och omsorg är exempel på nya och expansiva branscher med sysselsättningspotential, där vart tredje företag har ökat antalet anställda det senaste året. Tjänsteföretagen visar också en god utveckling av lönsamheten, där närmare 40 procent av företagen uppger att den förbättrats det senaste året medan 12 procent anser att den har försämrats.

Tjänsteföretagen har en mer optimistisk bedömning inför de kommande tolv månaderna jämfört med de varuproducerande företagen. Den samlade konjunkturindikatorn förväntas stiga till 52 från 45 där uppdragsverksamhet, vård och omsorg är mest optimistiska. Förväntningar om en förbättrad ordergång och stigande omsätt-

Diagram 8: Det förväntade konjunkturläget i olika branscher (indikatorn exkl. nettotalet för beställningar)

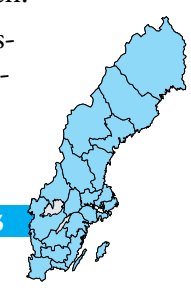
ning bidrar till att en övervikt av tjänsteföretag planerar nyanställningar för det närmaste året, där 30 procent kommer att anställa medan endast 5 procent förutser personalneddragningar. De mest expansiva anställningsplanerna återfinns inom uppdragsverksamhet samt hälsa och sjukvård; branscher som har uppvisat en stark expansion under de senaste åren. Företag i utbildningssektorn har de lägsta framtidsförväntningarna. Att tjänstesektorn blir alltmer påverkad av omvärldsförändringar kan delvis förklara den relativt sett höga andelen av företag (45 procent) som anser att omvärldskonjunktureren är den största konjunkturrisken jämfört med 38 procent för samtliga småföretag i barometern.

Fortsatt trög konjunktur för tillverkningsföretagen

Även om småföretagskonjunktureren har försvagats är konjunkturläget hos de varuproducerande företagen (tillverkningsindustrin och byggsektorn) alltjämt på en högre nivå jämfört med den djupa nedgången under 2009 då konjunkturindikatorn blev negativ. Den samlade konjunkturindikatorn (exklusive beställningar) föll till 32 från 44 i våras. Det bidrar också till att antalet nyanställningar i den varuproducerande sektorn blivit väsentligt svagare än förväntat, där nettotalet hamnade på 7 jämfört med det förväntade 17 i vårbarometern. Det är framför allt tillverkningsindustrin, och i synnerhet elektronikföretagen, som uppvisar den svagaste aktiviteten.

Småföretagarna i den varuproducerande sektorn bedömer att konjunktureren inte kommer att stärkas de närmaste tolv månaderna, varför konjunkturindikatorn sjunker från 32 till 25. Det är en tydlig omvärdering från i våras då det fanns förväntningar om en återhämtning. Avmattningen drivs av en svag ordergång och nettotalet för beställningar förutses sjunka från 15 till 11 för de kommande tolv månaderna. Vart fjärde företag bedömer att antalet order kommer att öka om ett år medan 13 procent prognostiserar en minskning. Nettotalet för den förväntade omsättningen om ett år stiger till 26, vilket är en marginell uppgång från 25 för den gångna tolv månadersperioden.

Baserat på småföretagarnas egna bedömningar är det få nya arbetstillfällen som kommer skapas det närmaste året i tillverkningsföretagen. Samtidigt finns inga utbredda farhågor för neddragningar.

Två av tre företag planerar att bibehålla personalstyrkan medan 15 procent förutser en ökning. Det är dock väsentligt mindre positivt jämfört med våren då vart fjärde företag planerade att nyanställa. Sammantaget innebär det att nettotalet hamnar på minussidan, vilket innebär att det finns en mindre övervikt av företag som planerar personalneddragningar.

Arbetskraftsbristens effekter på småföretagens verksamhet har inte ändrats nämnvärt det senaste året trots en svagare konjunktur och en ökad arbetslöshet. För många mindre tillverkande företag som har planer på att expandera är bristen på arbetskraft alltså ett betydande hinder. Vart fjärde företag anser att det är det största hindret vid en expansion, något som är särskilt framträdande i byggsektorn där motsvarande andel är 29 procent jämfört med 17 procent för tillverkningsföretagen. Rekryteringsproblemen innebär också svårigheter att ta fler order varför 39 procent av de varuproducerande småföretagen tvingas tacka nej till nya order, vilket är än mer framträdande i byggföretagen.

Partihandeln starkast – detaljhandeln möter hård konkurrens

Konjunkturen i den varuförmedlande sektorn, där handelsföretag, hotell och restaurang samt samfärdslinor ingår, har sedan våren 2011 uppvisat en nedåtgående trend. Konjunkturindikatorn (exklusive beställningar) sjunker till 14 i årets höstbarometer från 27 i våras och 38 förra hösten. Branschvisa skillnader finns, där partihandeln uppvisar den starkaste konjunkturen med en konjunkturindikator på 33. Företag verksamma inom samfärdslinor hade den svagaste utvecklingen där indikatorn hamnade på minus 10, men även i detaljhandelsföretagen har aktiviteten fallit tydligt tillbaka.

Vid en tolv månaders jämförelse hamnar konjunkturindikatorns samtliga delbranscher på en lägre nivå, vilket signalerar att konjunkturen har försvagats på bred front jämfört med för ett år sedan. Det är en dämpad omsättningstillväxt som bidrar till den lägre aktiviteten. Det tyder på att småföretagen i den varuförmedlande sektorn möter en svagare efterfrågan. Nettotalet för omsättningen föll till 12 från 22 i höstas, där 39 procent av företagen uppvisade en omsättningstillväxt medan 27 procent hade en minskad omsättning, vilket

är en betydligt svagare utveckling jämfört med de varu- och tjänsteproducerande företagen.

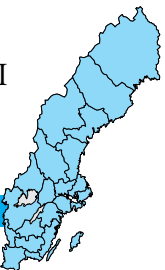
Förutom en svagare konjunktur kan den lägre omsättningstillväxten för företagen komma via en tilltagande konkurrens och hårdare pris konkurrens. Det gäller inte minst inom detaljhandelsledet som i Sverige domineras av ett fåtal stora aktörer samtidigt som framväxten av nya gallerior ytterligare ökar konkurrensen. Det kan också förklara den varuförmedlande sektorns svaga sysselsättningsutveckling, där nettotalet sjönk till 2 jämfört med 5 i vårbarometern och 7 förra hösten.

Inom detaljhandeln uppgav närmare vart femte företag att personalneddragningar hade vidtagits. I hotell och restaurang samt partihandeln var det en något större övervikt av företag som hade ökat antalet anställda jämfört med för ett år sedan. Momssänkningen för restaurangbranschen kan sannolikt ha haft en viss sysselsättningseffekt. Nyanställningsbehovet i den varuförmedlande sektorn förutsätts bli begränsat även om sektorns aggregerade konjunkturindikator stiger från 14 till 31 för de kommande tolv månaderna. Det gäller inte minst inom detaljhandeln där en majoritet av småföretagen planerar personalminskningar. I de mer expansiva branscherna hotell och restaurang samt partihandel finns det dock en mindre övervikt av företag som planerar att utöka personalstyrkan under det närmaste året.

Utmärkande för den varuförmedlande sektorn är den mindre fördelaktiga lönsamhetsutvecklingen. Närmare 30 procent ansåg att lönsamheten hade försämrats det senaste året jämfört med riksgenomsnittets 22 procent. Förväntningar finns dock om att lönsamheten stärks under nästa år och avviker således inte mycket från övriga delsektorer. Frågetecken finns dock om målen kan uppnås inte minst på grund av det osäkra konjunkturläget och den tilltagande konkurrensen inom handeln. Högre arbetskraftskostnader och stigande råvarukostnader skulle också kunna begränsa lönsamheten.

Optimistisk framtidssyn trots tillfällig svacka för exportföretagen

Företag med huvudsaklig försäljning till de svenska hushållen visar en god motståndskraft mot konjunkturförsvagningen. Konjunkturindikatorn är endast marginellt lägre jämfört med ett halvår sedan. I småföretag med försäljning till andra svenska företag är fallet i kon-

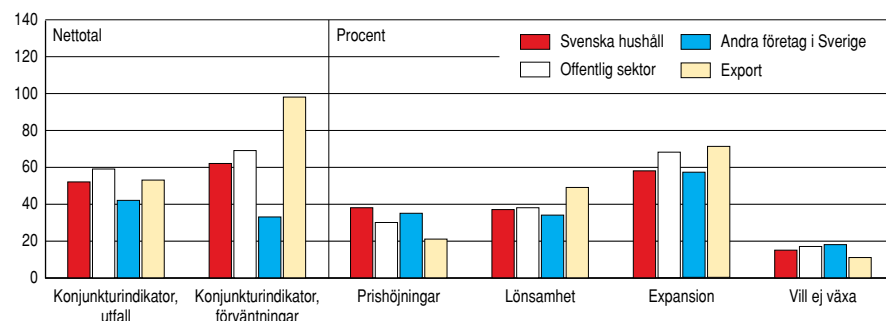
junkturindikatorn större och sjunker med 22 enheter sedan i våras till 42 jämfört med 64 i vårbarometern. Konjunkturförsvagningen innebär att lönsamheten i småföretagen inte förbättrats i samma utsträckning som under de senaste åren. Detta är särskilt tydligt i de företag som har sin främsta försäljning till andra svenska företag. Hårdare inhemsk konkurrens och svagare efterfrågan bidrar till en mindre fördelaktig lönsamhetsutveckling.

Småföretag med exportverksamhet har påverkats mest av konjunkturförsvagningen. Den samlande konjunkturindikatorn föll till 52 från 111 i vårbarometern, vilket är den lägsta nivån på över två år. Nedgången drevs framför allt av en svagare omsättningstillväxt, där nettotalet minskade från 49 till 12 samtidigt som orderingen försvagades.

Även för de exporterande småföretagen förefaller dock sysselsättningsläget vara förhållandevis gott givet konjunkturen. Under det senaste halvåret har färre företag nyanställt (30 procent), men det är endast 14 procent som minskat antalet anställda.

Småföretagens förväntningar om en konjunkturförstärkning under nästa år genomsyrar även vid en analys av småföretagens olika slutkunder. De mest optimistiska förväntningarna finns i exportverksamma småföretag där konjunkturindikatorn förväntas stiga till 98, vilket dock är väsentligt mildare framtidsplaner jämfört med i

Diagram 9: Konjunkturläget i småföretagen utifrån deras slutkunder

Konjunkturindikator – summan av nettotalen för sysselsättning, beställningar och omsättning. För de övriga gäller andelen som ser möjligheter till prishöjningar, som förutser högre lönsamhet, som förutser expansion samt andel företag som uppger att de ej vill växa som största tillväxthinder.

våras då indikatorn nådde 136. En trög omvärldskonjunktur och en starkare krona kan ha bidragit till de nedreviderade tillväxtplanerna jämfört med i vårbarometern. Företag med försäljning mot svenska hushåll och offentlig sektor uppvisar också högre förväntningar än genomsnittet för företag.

Tillväxthinder

Småföretagsbarometern har under en lång period visat att det finns en optimistisk syn i företagen om möjligheterna att expandera. Även i årets höstbarometer bedömer mer än hälften av företagen (60 procent) att det finns goda utsikter att expandera. Det är en överraskande positiv siffra, även om andelen är lägre jämfört med i våras då motsvarande andel var 77 procent av företagen. En bräcklig omvärldskonjunktur och de senaste tecknen om en fortsatt avmattning i orderingen kan ha lett till att framtidsoptimismen har svalnat något. Företagens expansionsmöjligheter kan hindras av flera orsaker såsom konjunkturrella eller strukturella faktorer och som kan påverka den framtida utvecklingen för det enskilda företaget.

En svag efterfrågan är det vanligaste förekommande tillväxthindret för småföretagen och som dessutom har ökat i betydelse jämfört med i våras. I årets höstbarometer är det 22 procent av företagen som bedömer att detta är det största hindret för expansion jämfört med 18 procent i den förra undersökningen. Handelsföretagen är överrepresenterade, där närmare vart tredje företag begränsas av en svag

Diagram 10: De viktigaste tillväxthindren för en ökad expansion

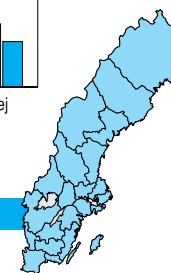
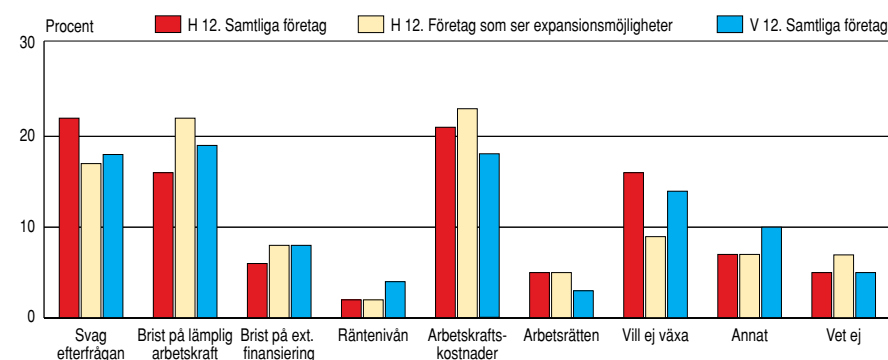
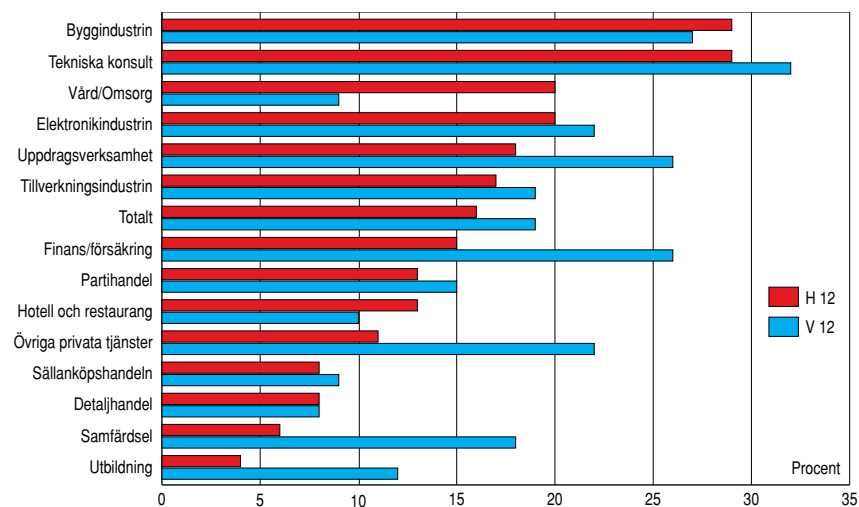

Diagram 11: Småföretagens arbetskraftsbrist

efterfrågan. Förutom konjunkturella variationer kan en skärpt konkurrenssituation, med framväxten av stora köpcentra de senaste åren, ha bidragit till att efterfrågan upplevs som otillräcklig.

Nästan vart fjärde företag som ser expansionsmöjligheter (23 procent) uppger att höga arbetskraftskostnader är den största tillväxthämmande faktorn, vilket är något mer framträdande jämfört med i våras (21 procent). Tillväxthindret är mer accentuerat inom den personalintensiva handelssektorn.

I stort sett lika stor andel av dessa företag (22 procent) uppger att brist på lämplig arbetskraft är det största hindret. Även om det är färre företag som tvingas tacka nej till order på grund av brist på arbetskraft är det alltså ett stort hinder för många mindre företag. En del i förklaringen kan vara brist på fungerande matchning, vilket understryks av att många av de mindre företagen sällan eller aldrig har kontakt med arbetsförmedlingen.

Andelen företag som inte vill växa men som ser goda utsikter att expandera är relativt konstant oavsett konjunkturläge. I höstens barometer är denna andel 16 procent vilket är endast marginellt lägre från 17 procent i våras. Mest tveksamma till att expandera är företag

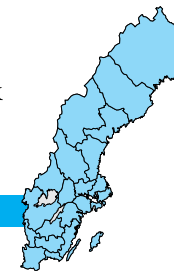
verksamma inom samfärdsel och delar av den privata tjänstesektorn där uppemot en fjärdedel inte vill växa. I exportverksamma småföretag är oviljan att växa väsentligt mindre (8 procent av företagen). Det är vanligare, vilket också framkom i den förra barometern, att det är de mindre småföretagen (färre än 5 anställda) som inte vill utöka sin verksamhet (18 procent av företagen) jämfört med de större småföretagen (knappt 10 procent). Det kan vara brist på egen tid, svårigheter att finna lämplig arbetskraft eller en växande byråkrati på grund av lagar och myndighetsregler.

Ökad oro för omvärldskonjunkturen

Omvärldskonjunkturen och högre räntor är de vanligaste förekommande konjunkturriskena enligt företagarnas egna bedömningar. Svagare konjunktursignaler under hösten kan vara en bidragande faktor till att omvärldskonjunkturen upplevs som en större konjunkturisk hos landets småföretag, från 26 procent i våras till 38 procent i årets höstbarometer. Stora variationer finns dock mellan olika branscher där exportföretagen är överrepresenterade (51 procent) jämfört med småföretag som har sin huvudsakliga marknad i Sverige där motsvarande andel var kring 30 procent. Farhågor för högre råvarupriser (23 procent) har ökat jämfört med motsvarande underökning i våras (21 procent). Det gäller främst de företag som har sin huvudsakliga försäljning till andra svenska företag och till hushållssektorn där drygt vart fjärde företag ansåg att detta var den största konjunkturrisken.

Valutautvecklingen som konjunkturisk har däremot fått en mindre betydelse, 12 procent av företagen uppger detta som den största konjunkturrisken. Undantaget är handelssektorn och företag med exportverksamhet vilka är mer sårbara för större valutasvingningar på grund av den stora utlandsverksamheten. Av partihandelsföretagen uppger vart tredje företag valutautvecklingen som den största konjunkturrisken.

Bristande tillgång på kapital som konjunkturisk för företagen har också fått en mindre framträdande betydelse jämfört med tidigare, 11 procent jämfört med 13 procent i vårbarometern. En svagare konjunktur och därmed ett minskat behov av nyinvesteringar kan vara en förklaring till att andelen har minskat. Detta hindrar dock

inte att det ändå kan utgöra ett problem för många företag. Exportinriktade företag utgör dock ett större undantag, där andelen uppgick till 20 procent jämfört med 17 procent i våras.

Lägre betyg om det aktuella konjunkturläget

Det sammanfattande betyget för konjunkturläget från företagen sjunker något från vårens barometer, till 5,6 från 5,7 (där 1 är mycket svagt och 10 är mycket starkt). Jämfört med allmänna konjunkturrapporter är det likväl en stark rapport. Omdömet är också högre jämfört med när konjunkturbotten nåddes våren 2009 då betyget sattes till 5,3. Det lägre betyget under hösten 2012 innebar att andelen företag som angav ett betyg högre än 5 föll till 49 procent jämfört med 55 procent för ett halvår sedan.

De branschvisa skillnaderna är i stort sett desamma som i våras. Företagen verksamma inom byggverksamhet, tekniska konsulter, utbildning och uppdragsverksamhet var de branscher som redovisade det högsta betyget, även om det var en nedjustering jämfört med för sex månader sedan. Lägst bedömning var inom varuförmedlande företag och i synnerhet sällanköpshandeln där betyget sattes till 4,8 vilket står i stark kontrast till de tekniska konsultbolagens betygsättning på 6,1.

Diagram 12: Sammanfattande betyg för konjunkturläget.
(Betygsskala 1–10, där 1 är mycket svagt och 10 är mycket starkt)

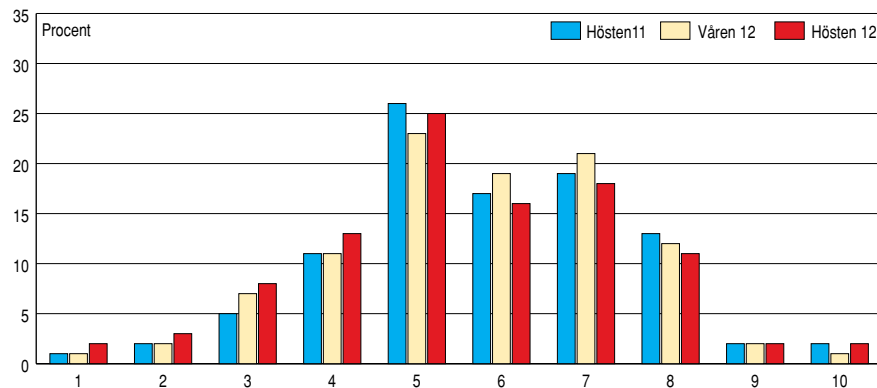
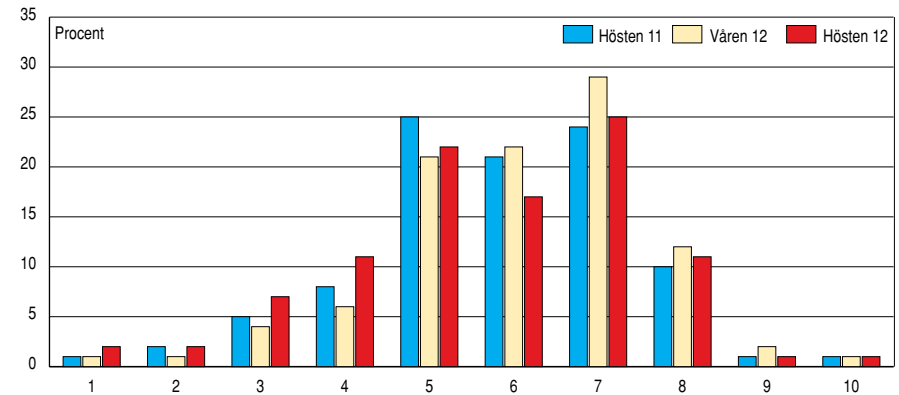
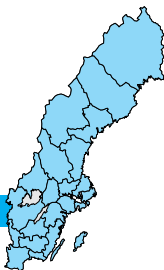

Diagram 13: Sammanfattande betyg för företagsklimatet.
(Betygsskala 1–10, där 1 är mycket svagt och 10 är mycket starkt)

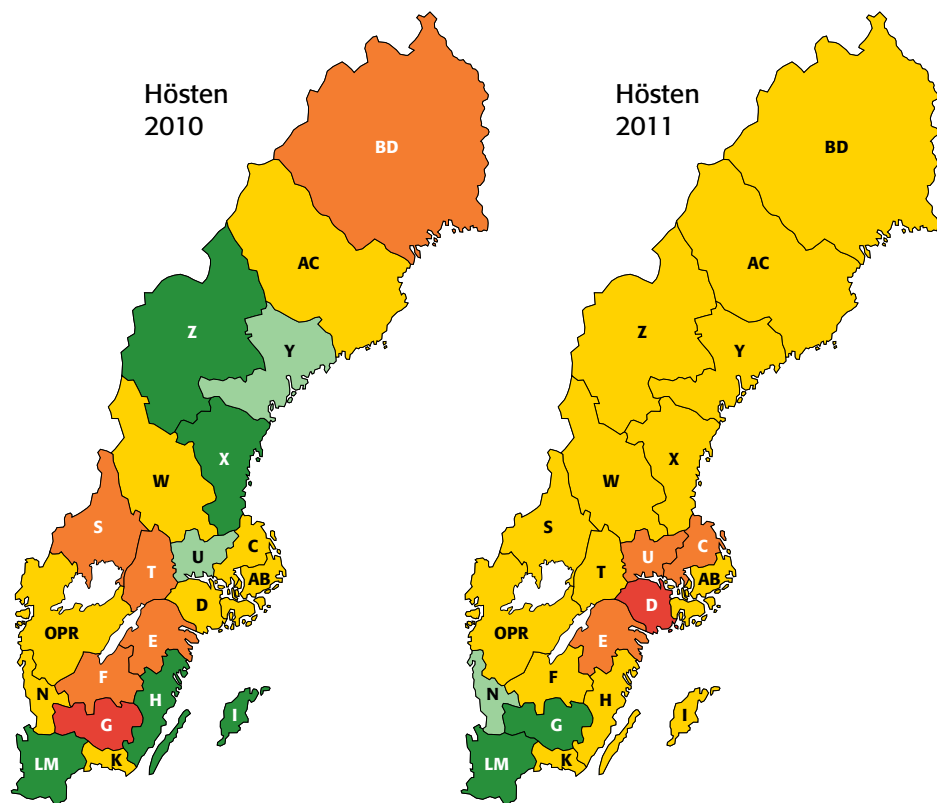

Småföretagens bedömning om det aktuella företagsklimatet har reviderats ned sedan i våras. I årets höstbarometer blev betyget 5,7 jämfört med 6,0 i vårbarometern, vilket är marginellt lägre jämfört med hösten 2011. Det innebär att andelen företag som anger ett betyg högre än 5 sjönk till 55 procent från 57 procent för ett halvår sedan. Det sjunkande betyget kan återspegla att konjunkturåtgärder riktade mot företagssektorn upplevs som otillräckliga.

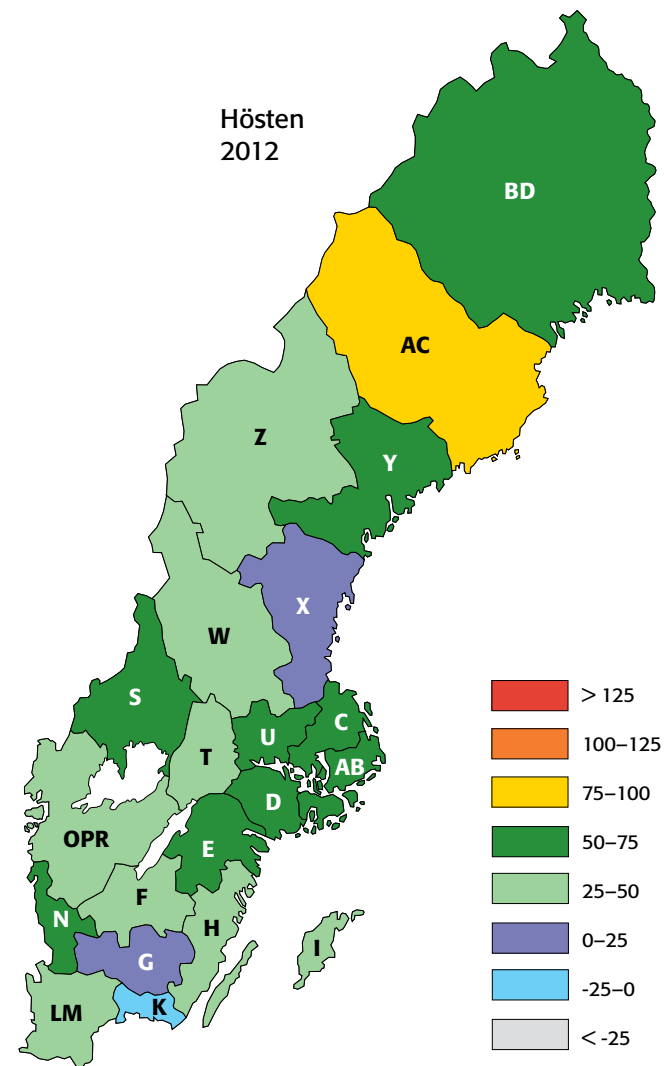

Regional utveckling

Konjunkturen på regional nivå visar på entydig avmattning jämfört med förra hösten. Den svagaste konjunkturen uppfattas av företagarna i Blekinge län och var också det enda länet i barometern där konjunkturindikatorn blev negativ, och som innebär att det var en övervikt av företag som uppgav att antalet order, omsättning och sysselsättning hade minskat under det senaste året. Gävleborg och Kronoberg är de två andra länen där konjunkturen är påtagligt svagare jämfört med övriga riket. Småföretagarna i Västerbottens län uppger för andra barometern i rad den starkaste konjunkturen i landet och var också det län tillsammans med Hallands län där konjunkturen var starkare jämfört med hösten förra året.

Företagarna kring Mälardalen upplever generellt sett en bättre konjunktur under hösten 2012 jämfört med övriga riket. Det kan sannolikt förklaras av att konjunkturedgången i den privata tjänstesektorn har hittills varit relativt sett begränsad och som väger tyngre i storstäderna jämfört med övriga landet. För de norrbottniska företagarna, som också har en högre aktivitet än riksgenomsnittet, är expansionen i gruvnäringen en bidragande faktor till detta.

Förväntningar om konjunkturen

Förväntningarna inför det kommande året pekar på att tillväxten ökar svagt och den samlade konjunkturindikatorn väntas stiga. De mest expansiva framtidsplanerna finns i Stockholmsområdet, Skåne, Norrbottens, Västerbottens och Västernorrlands län där konjunkturindikatorn stiger snabbare än genomsnittet. I sydöstra Sverige och i Värmlands län är framtidsplanerna väsentligt

lägre ställda än i övriga riket. Företagens olika bedömningar om konjunkturen sätter avtryck i anställningsplanerna där småföretagarna i Uppsala, Stockholms och Örebro län är mest optimistiska om att utöka personalstyrkan det närmaste året. Det står i kontrast med småföretagarna i Blekinge, Dalarnas och Värmlands län där det finns en övervikt av företag som planerar att minska antalet anställda.

